

CSALÁDI FÉNYKÉP

B E N C E E R I K A

A mama behajlított ujjai. Rajta akad meg először a fürkésző tekintet. Gondolom, zsebkendőt tart a kezében. Egy nyomott mintás női zsebkendőt. Bizonyára a papának is van (jóval nagyobb méretű, csíkos szélű férfizsebkendője), de a zsebébe mélyesztette, mint a férfiak általában. A zsebkendő-szorogatás női szokás. Zsebkendő a kézben, a ruha ujjában, a szoknyakorcban, a blúz alatt, ritkán a zsebben, sohasem a táská mélyén. Talán a nevelés. Nem tudom. Így illik. Egy elcsöppenő női orr visszataszítóbb egy férfiénál. Meg a nőknek sírni is kell. Néha szabad. Néha illendő.

Nyolcan vannak. Öt férfi, három nő. Szülők és hat gyerek. Az, hogy gyerek, már csak a család fogalomkörén belül érvényes, hiszen a legidősebbjük már majdnem harminc. A legapróbb egy lány, nem lehet több hatévesnél. Szemükben, arcukon az összetartozás, az „egy vér” jele. Annak a két embernek a vegyülései, akik a kép előterében foglaltak maguknak helyet az idő ama kiszakított pillanatában. Öltözetük már nem paraszti, még nem egészen polgári. Papucs, de sötét zakó, pantalló. A mama lábán piaci botos, előtte kötény, de a fejét nem fedi kendő. Anyám és a fivérei kifogástalan polgári öltözetben. Anya valószínűleg az első melltartóját viseli; hegyes szabása, keménysége kiütözik a ruha alól. Mari nena kockás lánykaruhában, térdzokniban, a hajában színes szalag. Mindegyikükön egy kis árulkodó gyűrődés, ránc, félrecsúszott nyakkendő. Anya és a három idősebb fivére dölyfösen kihúzták magukat. Ellenszenvesek. Anya arcán mégis valami megszeppent nőiesség. Kezdetleges frizura. Talán tizenhat éves.

Csak magammal összefüggésben láthatom őket. Az én arcomon is a jel. Nyolcuk közül mégis csak kettejükhez fűzött valódi érzelmi szál.

Hármukhoz – ha az utálat is értékelhető érzelmi kapcsolat. A többiek idegenek. (Ma egyikük házában sem vagyok, talán nem is voltam soha vendég.) Hárman már nem élnek.

Tipikus családi fénykép. Az együvé tartozás dokumentuma. Még akkor is, ha nem szeretik egymást egyazon hévvel. Anya családja. Apa szerint ez a családi „vetetkezés” buta falusi szokás. Ezért mi nem demonstráljuk így család mivoltunkat. (Apa véleményébe megmagyarázhatatlan szorongás vegyül: félelem az érzelmektől. Az érzelem: gyengeség. Szégyen. Meg kell felelni az elvárásoknak. A közvélemény nagy úr az életünkben.)

A szülők – a nagyapám és a nagyanyám – ülnek. Ruhájuk sötétjének, tartásuknak s az arcuk tükrözte szándéknak az életkor méltóságát kellene sugallnia. (Hiszen hátuk mögött felnőtté ért már a család nagyobbik hányada.) De a test tiltakozik. A képen is. A fekete ruha keretéből kisüt a ránctalan arc, a fiatalos szem. S az az apró kislány ott közöttük a test furcsaságainak bizonyítéka.

A nagyanyámat szerettem, bár pillanatok alatt jéggé kellett fagyniuk körülöttünk ezeknek az érzelmi ellágyulásoknak. Talán ezért volt, hogy csak a születésnapomon csókolt meg. Ilyenkor néha sírt is. Nem volt képmutató. Tudta, hogy nem szakad rá az ég, ha beismeri, sohasem akart nagy családot, csak így alakult, s akkor sem, ha nem játssza el, hogy minden gyereket egyformán szereti. Mert nem szerette őket egyformán, sőt, volt közöttük, akit csak a legcsekélyebb kötelesség szintjén kedvelt. Mint anyát is. Anyának ez nagyon fáj. Ellenérveket keres. Apró gesztusokból történeteket fabrikál. Anya lényében van valami tüntető okosság, s ez a mamát irritálja. Nyolcvanéves korában megbomlik az időérzéke, kedden vasárnapi ebédet főz, vasárnap bablevest, mert azt hiszi, böjtös nap van. Anya élete csupa rend és szabály. Egy kartonlapra naponta felírja, milyen nap van, és jól látható helyre kifüggeszti. Nem használ. Az idő tudta, mikor kell kivonulnia a mama életéből.

A nagyapám egy öregember a másik utcából. Még annál is kevesebb. Miért látatlankodom ott? Becsapom az ajtót. El vagyok kényeztetve. Érzékeny nyápic vagyok. Nem szeret. Nem fáj. Mindegy volt. Anya szerint a papa csak a fiúunokáit szereti, így Gy.-t, a legidősebbet. Ez így nem igaz. Valójában anya rajong Gy.-ért, a legidősebb fivére fiáért. Ahogy beszél róla. Ahogy beszél hozzá. Az fáj. Most is. Unokatestvérem távozásomkor a helyembe lép. Mintaélet, mintacsalád. Ház, vállalkozás, autó, feleség, két gyerek. Szekrénysor és hálószoba. Közösén végzett munka. Jó halpapríkás. Férfias beszélgetések. Asszonyi bizalmaskodás.

Szülés és néhány vetélés. Fogamzásgátló hab, kúp és pirula. Két gyerek után odahagyni a munkát. Ez az élet rendje.

Az egyszerű emberek lelki közössége. A testvérem és a papa kártyáznak. A papa vécépapírba tekeri a dohányt. A füstöt szeretném megfogni. Hólyagot éget tenyerembe a cigarettaparázs. A papa mérges. A mama tojáást tör fel, és a fehérjével kengeti a kezem. Máskor Vörösmartra megyünk búcsúba. Komppal kelünk át a Dunán. Én a mamáé. A nővérem a papáé. Amikor már idősebb, meg szabad fésülni a bajuszát.

Anya szeretne velem dicsekedni. Anya szeretné, ha másmilyen lennék. Nincsenek faluhelyt értékelhető tulajdonságaim. Nem vagyok ügyes. Nem vagyok talpraesett. Nem vagyok kedves és beszédes. Nem vagyok házias. Nem üdvözlöm anya rokonait. Nem tudok táncolni, énekelni és mulatni. Nem vagyok helyes. Rossz a tartásom. Anya mutogat, hogy húzzam ki magam. Nem vagyok eléggé megfontolt, de eléggé tartózkodó sem. „Furcsa vagy, különc.” Ez mind igaz, de úgy érzem, anyának mégis többet kellene másoknál látnia, tudnia.

E képen anya még mit sem sejt a meg nem értés falairól. Vékony, tőrékeny, de szívós, dolgos nagylány. Már volt néhányszor táncolni. Jó táncos, „mintha zsinóron rángatnák”. Szeretne világosabban látni, titkokat felfejteni. A szerelemről, meg az életről. Jó lenne a társadalmi ranglétrán is feljebb lépni, de ezt leendő férje révén s nem a tanító néni sugallta továbbtanulás útján kívánja elérni. Egyébként sem hajlandók iskoláztatni a szülei. Még a fivéreit sem, hát még egy lányt. S anya nem harcol, mert anya szófogadó. Betartani a szabályokat. Inkább a Dunának, mintsem úgy járjon, mint némely leánypajtása. Tisztességes feleségnek és jó anyának lenni. A megesett lányok, hűtlen asszonyok esete évtizedekig ható intő példa. Amikor az asszonyok ilyesmiről beszélnek, nem érzékelik önnön áhítatuk. Minél több az intő példa, a szomorú eset, a megbotránkoztató história, annál biztosabbak magukban. Az asszonysors dicsőséges mártíromság. Anya jól tudja, mit illik, mit nem, mi a szokás. Nem szabad gyerekeink között különbséget tenni. Egyformán kell őket szeretni. De az érzelmeskedést sem szabad túlzásba vinni. Aki nagylánnyá ért, vigyázzon magára. Aki még gyereksorban van, ne kívánjon többet; jobb, ha minél tovább gyerekként kezeljük. Ahogy cseperedik a család, egyre feleslegesebbek az ünnepek. Mínek a karácsonyfa, ha már úgysem „jézuskázunk”. A húsvéti tojásfestés pazarlás, a nőnap hülyeség. A tizedik születésnapomat „meg szabad tartani”. Anya megmondja, kit lehet meghívni, kit nem. Az előítélet nagy úr. Mit mondanának rólunk! Anya és apa „okos” ajándékokat vásárolnak, hasz-

nos dolgokat. Háládatlan vagyok. Nem örülök eléggé. Egyszer mégis. Apa váratlanul megveszi nekem a rég áhított könyvet, de anya elrontja az egészet. Nagy patáliát csap, szerinte apa ezzel különbséget tett köztem s a nővérem között. Tudom, maga miatt veszekszik.

Az a tizenhat éves lányka, akinek e képen még a tudatlanság áhítása ül a szemében, néhány év múlva férjhez megy apához, rá két évre gyereket szül, s haragszik a mamára, mert az „nem mond meg semmit”. Ahogy közeledik a szülés időpontja, úgy növekszik benne a rettegés. A félelem az arcára ül. A legidősebb bátyja észreveszi, szóval, beszéddel visszarángatja a rémek világából. Anya nem felejt el soha. A sérelmeit sem természetesen. A bátyját mindennél jobban szereti. S itt már megint Gy. unokatestvérem eseténél vagyunk. Mert anya a szeretetét bátyja egész családjára kiterjeszti. A testvéremmel megpróbálunk harcolni ellene. Féltekenységünket anya nem akarja észrevenni.

Anya és szeretett bátyja rendkívül hasonlítanak egymásra, rajtuk kívül – mutatja a családi kép – még öccsük és húguk arcából néz vissza ránk a mama. A másik két fivér a papa hasonmása. Anya bátyja: gyermekkorom mumusa. Érzelmeim a félelemtől az utálatig terjednek iránta. Pedig jobban hasonlítok az ő lányára, mint a saját testvéremre. Ugyanis az én arcomra is a mama vonásai íródtak. Amennyire rajong anya az ő fiáért, nagybátyám épp annyira nem állhat engem. Fejemre olvassa hibáimat, szemembe mondja, milyen vagyok, folytonosan kritizál, megkérdőjelezi, mit tudok. Anya azt mondja, igaza van. Akkor is rosszul esik, ha igaza van. Nem megyek el a temetésére. Nem hiányoztam természetesen senkinek. Most sem. Otthon nem jártam évek óta. Néha egy-egy telefon. Mindig én tárcsázok. Nem tudunk beszélgetni. Áthatalmatlan közöttünk már a meg nem értés fala. Apa nem fáj annyira. Voltak a szeretetének feltételei, nem teszek nekik eleget, hát elmaradt. Anya igen. Mert anya tévedésről, szánalomról és megbocsátásról beszél. Arról, hogy ő nem tagad meg, hogy így is szeret. Így? Hogy, anya?

Nemrégiben a kezembe került ez a családi fénykép. Anya családja. Vissza kell adni jogos tulajdonosának.

Valahogy így (éltünk). Lehet, nem volt ennyire rossz.

Be kellene fejezni ezt a novellát valahogy. (Alaposan kitálaltam!) Nem írok többet erről.